

ดาบเมือง

โดย วิลักษณ์ ศรีป่าซาง

ดาบเป็นสิ่งประติมากรรมที่ทำจากเหล็กใช้เป็นอาวุธมีด้วยกันหลายแบบหลายขนาดตามความต้องการในการใช้งานในล้านนาสมัยโบราณ ดาบคืออาวุธที่ใช้ในยามศึกสงคราม นอกจากนี้ดาบยังเป็นอาวุธประจำเรือนด้วย โดยทั่วไปแล้วตัวดาบหรือใบดาบจะทำด้วยเหล็กดี มีส่วนกว้างที่สุดประมาณ 3 นิ้วมือขวาง ยาวประมาณหนึ่งศอกถึงสองศอก มีก้านคือ ส่วนที่ฝังเข้าไปในด้ามประมาณครึ่งฝ่ามือ ส่วนด้ามนิยมทำด้วยไม้ไผ่ขัดด้วยเส้นหวายหรือเส้นใยอื่น ๆ ทำเป็นปลอกหรือปอบสวมรัดอยู่เต็ม หรืออาจทำด้วยทองคำเงินหรือหุ้มเงินเป็นระยะ ๆ ส่วนฝักทำด้วยไม้สักหรือไม้โมกมันประกบกันเพื่อให้ตัวดาบสอดเข้าไป มีปลอกหวายหรือทองคำเงิน รัดให้คงรูปและเพื่อความสวยงามและยังมีเชือกมัดที่ฝักเป็นห่วงเพื่อใช้สะพายไขว้หลังหรือสะพายบ่า

ดาบเมือง

ดาบเมืองมီးะไรมากกว่ามีดเกาธรรมดา ๆ เวลาเห็นแล้วต้องชักออกมาดู ดาบเมืองมီးอยู่หลายรูปแบบ
ที่ว่าหลายรูปแบบนั้นมันนับแบบกันที่ลักษณะของปลายดาบหรือตัวดาบ ดังจะกล่าวรายละเอียดในลำดับต่อไป
ดาบเมืองหมายถึงดาบโบราณล้านนาที่ปรากฏโดยทั่วไป ผู้ที่นิยมสะสมดาบมักติดใจในเรื่องราวต่าง ๆ ที่มา
พร้อมกับดาบ ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงดาบเมืองในปัจจุบันไม่สามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ที่มีมาแต่เดิม
แล้ว นอกจากเป็นเครื่องประดับเรือน และใช้เพื่อการแสดงเท่านั้น

ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาและรูปแบบของดาบเมืองเมื่อได้เข้าร่วมจัดงานสืบสานล้านนาครั้งที่
แรก เมื่อต้นปีพุทธศักราช 2540 และในงานดังกล่าวสังเกตเห็นว่า บรรดาพ่อครูทางสายฟ้อนดาบฟ้อนเชิงต่างมี
ดาบประจำตัวกันคนละเล่ม ถือเป็นดาบครูเป็นดาบศรัทธาแพงค่า แพงเกินกว่าจะนับราคาซื้อขายกันตามร้านขาย
ของโบราณ ค่าของดาบครูนั้น ผวนกับความเคารพนับไหว้เจ้าของดาบเข้าไปด้วย และบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลาย
ต่างให้ความเคารพดาบนั้นราวกับเป็นตัวแทนของครู ดังเช่นการฟ้อนดาบของครู ดาบครูเชิงแห่งแม่ฮ่องสอนใน
งานสืบสานล้านนาครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2542 บรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายต่างขอร้องให้ครูดาบใช้ดาบของตนในการฟ้อน
ในครั้งนั้น ผู้เขียนตั้งคำถามกับบรรดาลูกศิษย์เหล่านั้นว่า เหตุใดถึงอยากให้ครูใช้ดาบของตัวเองฟ้อน ได้คำตอบ
ที่มีใจความพ้องกันคือ เพราะเป็นครูเค้าและถือเป็นสิริมงคลแก่ดาบของตนเองอย่างยิ่งเมื่อครูเค้าได้มีโอกาสจับ
ดาบของคนออกฟ้อน

เมื่องานสืบสานล้านนาผ่านพ้นไป บรรดาเด็กหนุ่มที่นิยมชมชอบการสืบสายลายเมืองต่างมีดาบของ
ตนเองอย่างน้อยคนละเล่มหรือบางคนก็มีมากกว่านี้ ทั้งดาบที่ใช้ในการแสดงศิลปะด้านการฟ้อน หรือเป็นดาบเท
ตามคำลือ เพราะบางคนที่ไม่ได้ฟ้อนดาบฟ้อนเชิงก็มีดาบประจำตัวกันทุกคน เช่น ช่างซอ นักดุริยดนตรี หมอ
เมือง หรือแม้กระทั่งคนดูบางคน

คนนิยมดาบดูจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะงานสืบสานล้านนาครั้งที่ต่อ ๆ มา หรือแม้แต่บางงานที่มี
ลักษณะแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมล้านนาก็จะพบเด็กหนุ่มเหล่านี้สะพายดาบติดตัวไปด้วยเสมอ จนถือเป็น
เรื่องปกติ พอความแพร่หลายที่ต่างออกกันว่า ดาบใครสวยกว่า มีประวัติความเป็นมาอย่างไร รวมทั้งการเล่า
ขานตำนานดาบที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตนหรือเป็นดาบครูสายใด ของใครงาม ของใครดี ต่างชื่นชม
สมบัติของบรรพบุรุษจนเป็นที่พอใจ เมื่อเสร็จงานต่างก็พกพาความอึ้งอัมพรใจกลับบ้าน ของใครเท่น้อยกว่า
ก็พยายามแสวงหาที่เท่มากกว่าของคนอื่นเป็นที่สนุกสนานกันอย่างไม่รู้จบสิ้น

ผู้เขียนเองรู้จักดาบตั้งแต่พอจำความได้ อู๊ยหม่อนหรือปู่ทวดเป็นพ่อค้าวัวต่าง มีดาบอยู่สองเล่ม (ลักษณะนามของดาบ คนล้านนาว่าเถียนหรือเหลี่ยน) แต่ละเล่มมีที่มาที่ไปสนุกสนาน เล่มยาวเก่าเก็บนั้นปู่ทวดเล่าว่า เป็นดาบของพ่อใช้รบทัพจับศึกกับหมู่มอญ อีกเล่มสั้นกว่าทำทางพกพาไปไหนต่อไหนได้โดยสะดวกว่าเป็นดาบแล้วแถมค้ายามเดินทางไปค้าขาย ต่างบ้านต่างเมืองจะสะพายดาบเล่มสั้นลงเรือน ส่วนดาบเล่มยาวนั้นหลังสงครามเอาไว้รักษาเรือน เป็นดาบอาถรรพณ์ลั่นกล้า เพราะเป็นดาบสงครามได้ด้ามเลือดกินเนื้อบ้านคอคนมานักต่อนัก ยามเดือนดับเดือนเพ็ญจะได้ยินเสียงดาบซอกฝักคือ คล้ายกับมีคนถอดเข้าถอดออกตอกกับฝักดังถึบๆ เรื่องเล่าดังกล่าวอาจเป็นนิยาย แต่น่าจะมีเค้าของความเป็นจริงอยู่บ้าง ด้วยว่ายังมีดาบประกอบเรื่องอยู่ สนุกตื่นเต้นตามประสา รู้แต่ว่าเรื่องเล่านี้สร้างความหวาดหวั่นต่อผู้เขียนเมื่อตอนเป็นเด็ก ไม่น้อย เมื่อกาลเวลาผ่านไปผู้เขียนเองก็หลงลืม มาระลึกนึกถึงอีกครั้งเมื่อบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายต่างมาเล่าตำนานดาบของแต่ละคนให้ฟัง

ประเภทของดาบ

ก่อนที่จะเล่าเรื่องดาบเมืองไปตามลำดับนั้น ขอกล่าวถึงดาบที่ปรากฏในตำนาน เพื่อเป็นการเกริ่นนำ เรื่องเล็กน้อย ยามเป็นละอ่อนเด็กน้อย ได้เห็นกาบถืออาวุธที่พระโพธิสัตว์เที่ยวเดินจรในป่าตามจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหรือหน้าผ้าจากลิกเก ดูแล้วเป็นดาบลูบคำหรือฝักเป็นทองเหลืองอร่าม เรียกดาบสรีกัญชัชหรือพระขรรค์ชัยศรี ดาบอาญาสิทธิ์หรือดาบศักดิ์สิทธิ์นี่เป็นที่ต้องตาและต้องใจของเหล่าเด็กชายวัยประถมศึกษายังนัก นี่ยังไม่รวมดาบทองคะนองฤทธิ์ในหนังจินว่าจะนำหลงไหลขนาดไหน ส่วนดาบสรีกัญชัชในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี (2538 : 38) นั้น เป็นดาบของพระเจ้ามังรายที่มอบให้ราชบุตรเจ้าขุนครามใช้เป็นดาบอาญาสิทธิ์แทนพระองค์เพื่อนำทัพเข้าทำหั้นศัตรู ดาบเล่มนี้มีเศษะฤทธิ์มากนัก เป็นดาบสืบมาตั้งแต่ลวจังราชเจ้าต้นราชวงศ์ในตำนานกล่าวว่า “มีเศษะมากนัก คั่นเอาออกปิดเมื่อใดหัวใจรพลทั้งหลาย ผุ่งเป่นสุรโยธาหากบังเกิดสุรภาวะกล้าหาญชู้คน ด้วยอานุภาพแห่งดาบเถียนนั้น แล ” กาบสรีกัญชัชเล่มดังกล่าวนี้จะมีลักษณะอย่างไรไม่ปรากฏชัด อาจมีลักษณะเช่นเดียวกับดาบของพระโพธิสัตว์ตามภาพจิตรกรรมฝาผนังก็เป็นได้ ส่วนว่าดาบจริง ๆ หรือดาบที่ใช้อย่างเป็นทางการนั้น กำหนดได้กว้าง ๆ เป็น 3 ประเภทคือ

1. ดาบทหาร หมายถึงดาบที่ใช้ในการศึกสงครามเป็นอาวุธประจำตัวทหาร มีขนาดยาว แข็งแรง

คงทน ทำจากเหล็กชั้นดีคือ เป็นเหล็กกล้าและความเหนียว ไม่หักหรือบิ่นง่ายทั้งยังมีพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เข้าประกอบการทำอีกด้วย เพื่อให้เป็นอาวุธที่ขลังเป็นกำลังให้กับทหาร

2. ดาบตำรวจ จะมีขนาดย่อมกว่าดาบทหาร เป็นอาวุธของเจ้าหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน มีการตกแต่งด้ามและฝักให้สวยงาม ดาบบางเล่มเป็นของพระราชทาน ด้ามและฝักหุ้มด้วยเงินหรือทองคำ ด้ามทำด้วยงาช้าง เรียกดาบสวยงามเหล่านี้ว่า ดาบด้ามคำฝักคำ หรือดาบลูบเงินลูบคำ หากเป็นดาบสั้นถือเป็นอาวุธของราชองครักษ์ ซึ่งเรียกตำแหน่งนี้ว่า พวกดาบน้อย หรือพวกดาบริ

3. ดาบสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นอาวุธประจำเรือน เน้นประโยชน์ที่การใช้สอย เพื่อป้องกันตัวหรือเพื่อต่อสู้กับพวกโจร มีหลายขนาด แต่ส่วนมากจะเน้นที่การพกพาไปไหน ๆ ได้โดยสะดวก ดาบประจำเรือนนี้ผู้เป็นเจ้าของต้องหาดาบที่ต้องกับโฉลกตัวเอง เช่น คนเกิดปีใดก็ต้องหาดาบที่มีความยาวและองค์ประกอบอื่น ๆ ของดาบให้ถูกโฉลก ดาบประจำเรือนขนาดสั้นที่ถือเป็นดาบประจำตัวของบรรดาพ่อค้าทั้งหลายที่นิยมพกติดตัวเดินทางไปค้าขายต่างบ้านต่างเมืองเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ดาบแลว หรือ แลว ก็ว่า

นอกจาก 3 ประเภทที่แบ่งอย่างกว้าง ๆ นี้แล้ว ยังกำหนดแบ่งดาบตามรายละเอียดการใช้งานได้อีกดังนี้

1. ดาบยศ หรือ ดาบเจ้าดาบนาย หมายถึงดาบที่ใช้ประกอบยศ ประกอบตำแหน่ง เช่น พระแสงดาบ ดาบเจ้าเมือง ดาบศรีภักุชย์ ดาบอาญาสิทธิ์ ตามขนบในงานวรรณกรรม เป็นดาบที่พิถีพิถันในการทำ เน้นความงดงามอย่างวิจิตรบรรจง โดยเฉพาะฝักและด้าม เน้นเป็นเครื่องประดับมากกว่าจะใช้งานได้จริง

2. คาบไซ้ หมายถึงคาบที่ใช้งานได้จริง ๆ กล่าวคือ ใช้ฟันหรือแท่ง ใช้ต่อสู้ฆ่าฟัน เป็นอาวุธเป็นคาบขนาดใหญ่ หนา มีน้ำหนัก เน้นความคงทนแข็งแรง
3. คาบฟ้อน หมายถึงคาบที่ใช้ในการแสดง เช่น การฟ้อนคาบ การแสดงนาฏดนตรี หรือการแสดงละคร คาบประเภทนี้อาจใช้คาบจริงหรือคาบจำลองก็ได้
4. คาบพิธีกรรม หมายถึง คาบที่จำลองขึ้น อาจทำจากไม้ กระดาษหรือรูปวาดให้หมายถึงคาบ เป็นต้น คาบพิธีกรรมนี้อาจใช้คาบตามที่กล่าวมาทั้งสามข้อก็ได้ คาบพิธีกรรมบางเล่มเป็นคาบครู หมายถึง เป็นคาบของครูฟ้อนคาบฟ้อนเชิง เป็นมรดกสืบสายด้านศิลปะที่ครูเก่าจะมอบให้แก่ศิษย์ที่มีคุณสมบัติจะสืบครูได้

แหล่งที่มา

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง.2537. คาบเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปรีรามิด.

Taradpra.com, 2553. คาบสะหรีกัณไชย คาบมงคลสูงสุดแห่งล้านนา.เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2553 จาก

<http://www.pralanna.com/shoppage.php?shopid=60177>

Taradpra.com, 2553. คาบสะหรีกัณไชย คาบมงคลสูงสุดแห่งล้านนา.เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2553 จาก

<http://www.taradpra.com/itemDetail.aspx?itemNo=283290&storeNo=144>.